

з метою налагоджування дієвих взаємозв'язків підприємства із зовнішнім середовищем, тобто потенційними трудовими ресурсами, та внутрішнім – персоналом.

Таким чином, можливо зробити висновок про важливість використання брендів підприємствами в процесі управління персоналом, що створить додаткові можливості як для підвищення продуктивності праці, так і для зменшення витрат на набір, відбір і адаптацію трудових ресурсів у разі виникнення необхідності їх додаткового залучення. Результати проведеного дослідження є підґрунтям для подальших розвідок у напрямку використання віртуальних брендів для підвищення умотивованості персоналу підприємств.

Література: 1. Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика. — СПб.: Питер, 1999. — 316 с. 2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг — СПб.: Изд. дом "Вильямс", 1998. — 708 с. 3. Михайлец Г. В сетях рекламы // БОСС: бизнес, организация, стратегия, системы. — 2003. — №3. — С. 96 – 99. 4. Моисеева Н. Маркетинговые технологии в обеспечении деловой активности организации // Проблемы теории и практики управления. — 2002. — №6. — С. 91 – 97. 5. Пашенко О. В. Концепції розвитку вітчизняної моделі брендингу на регіональних ринках продовольчих товарів // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія "Економіка". — 2003. — №64 – 65. — С. 99 – 101. 6. Смит П. Коммуникации стратегического маркетинга: Учеб. пособие / П. Смит, К. Бэрри, А. Пулфорд; [Пер. с англ., под ред. проф. Л. Ф. Никулина. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. — 416 с. 7. Филюрин А. С. Что нам стоит бренд построить: Российские особенности продвижения торговой марки и управление ею // ЭКО. — 2000. — №5. — С. 169 – 181. 8. Эллууд Я. 100 приемов эффективного брендинга / Пер. с англ., под ред. Ю. Н. Каптуревского. — СПб.: Питер, 2002. — 368 с. 9. Chuck Petis TechnoBrands. How to Create & Use Brand Identity to Market, Advertise & Sell Technology Products // <http://www.brend.com/frame1.htm> 10. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: Монографія. — 2-ге вид. — Харків: ВД "ИНЖЕК", 2004. — 488 с. 11. Ястремська О. М. Значення бренду підприємства в процесі інвестування // Зб. наук. статей "Управління розвитком". — Харків: ХДЕУ. — 2003. — №1. — С. 3 – 8.

Стаття надійшла до редакції
20.09.2005 р.

УДК 332.1

Матюшенко І. Ю.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

In the article the problem of searching the effective mechanisms of the development the innovation infrastructure of Ukraine and its regions is considered. The recommendations for reformation the Ukrainian science management system including National Academy of Sciences, Government Fund of Fundamental Investigations, Ministry of Industrial Policy, Ministry of Education and Sciences, university sciences, technoparks and regional innovation networks are given.

Для сучасної України найбільш актуальними стають проблеми створення нової ефективної структури управління науково-технічною сферою, яка дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції українських підприємств до світового рівня, створити умови для впровадження інноваційної моделі розвитку регіонів України.

Вказана тема досліджувалась також протягом 2003 – 2004 років у публікаціях А. К. Кінаха, В. П. Семиноженка, В. С. Пономаренка, Б. В. Гринєва, В. А. Гусєва, В. М. Гриньової, П. Т. Бубенка, Г. І. Задорожного, І. Б. Гагауза, С. Л. Македонського та інших [1 – 4]. У той же час цей аналіз не повністю враховував перспективи реформування системи управління інноваційною сферою в умовах підготовки до вступу у Світову організацію торгівлі і прискорення євроінтеграційних процесів у країні.

Метою статті є оцінка перспектив створення нової ефективної системи управління інноваційним розвитком в Україні та реалізації інноваційної моделі розвитку економіки Харківського регіону з урахуванням перспектив європейської інтеграції України.

За даними ООН сьогодні ринок високотехнологічної продукції розділено так: Західна Європа — 35%, США — 25%, Японія — 11%, Сінгапур — 7%, Корея — 4%, Китай — 2%, інші разом узяті — 16%. Частка Росії складає 0,13%, а частка України настільки мізерна, що експерти не вважають за потрібне наводити її в загальнодоступних джерелах інформації [5]. За даними Держкомстату України в 2001 р. інноваційною діяльністю займалися 14,8% промислових підприємств країни, в 2002 р. — 14,3%, в 2003 р. — 14,6%, в 2004 р. — 12,7%. При цьому зберігається переважно екстенсивний характер інноваційних процесів — вони пов'язані виключно з освоєнням нового обладнання, що винайдене на Заході.

Сьогодні з наукою пов'язані всі надії на модернізацію українських підприємств, відновлення зрушеної інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств і створення нових робочих місць з достойним рівнем заробітної плати. Крім того, загальновідомою є визначальна роль інфраструктури в якості каталізатора інноваційної активності, особливо у сфері наукоємного підприємництва.

Нова українська влада з перших днів свого приходу до управління країною однозначно продемонструвала — вона недоволена вкрай архаїчною системою управління наукою і чекає, що, в найближчому часі, ця система стане більш продуктивною, оперативно реагуючою на нагальні потреби держави і зробить рішучі кроки, щоб омолодитися. Очевидно, що в теперішній Україні ефективна структура управління всією науково-технічною сферою ще тільки буде створюватися.

Слід розглянути вже існуючі елементи інноваційної інфраструктури в Україні.

Перш за все, це **Національна Академія наук України** (НАНУ). Ця структура непогано збереглась із радянських часів, однак вона була орієнтована на вирішення завдань супердержави, якої на сьогодні вже немає. Назріла необхідність реформувати НАНУ і зробити її головною опорою держави в проведенні реформ, в забезпеченні високого рівня технологічного розвитку економіки. Основне завдання — перетворення академії в динамічний, оперативний заклад, головна мета — одержання високоякісних наукових результатів фундаментального і прикладного характеру при мінімальній бюрократизації роботи.

До основних напрямків реформування НАНУ потрібно віднести такі [6]:

1) однозначно *визначити завдання інститутів академії*: або проведення фундаментальних наукових досліджень на світовому рівні, або цілеспрямовані прикладні дослідження та розробки, що реально впроваджуються у промисловість і готові для практичного застосування. Можливо комбінування того й іншого підходів, але без втрати відповідної якості;

2) побудувати *чітку систему оцінки роботи наукових закладів*: якщо це фундаментальні наукові дослідження, то їх результати повинні бути надруковані в провідних міжнародних журналах, а не в регіональних українських, які мало хто читає. Якщо мова йде про прикладні дослідження, то оцінкою тут повинно стати регулярне і реальне впровадження їх результатів у практику, в промислове виробництво, обов'язково з одержанням патентів України та інших країн, що також буде приносити вченим реальні гроші;

3) змінити *практику фінансування академічних інститутів* за принципом "всім сестрам по сергам", який тільки фіксує відставання і гальмує пріоритети. Базове бюджетне фінансування повинно визначатися не розміром організації, не базою "від дося-

гнутого", а на основі рейтингу інституту. Більш могутні в науковому відношенні інститути повинні одержувати і більше фінансування, тобто, необхідна система "привілів" за хорошу роботу. Крім того, основний пріоритет повинна мати конкурсна система фінансування при незалежній науковій експертизі запропонованих тем і дотриманні правил: за витрату коштів особисту відповідальність несе керівник. Керівники повинні мати певну свободу при розподілі коштів у рамках законодавства і, як наслідок, одержати можливість стимулювати людей, які успішно займаються фундаментальними дослідженнями, оскільки наявність у вченого власного проєкту ніяк не відбивається на його зарплаті;

4) створити *зв'язку систему для вирішення сучасних проблем*, коли вони розв'язуються рухомими, швидко реагуючими групами вчених та інженерів, а не гігантськими інститутами з численним штатом. У світовій практиці найбільша інноваційна компанія включає біля 200 чоловік (частіш 12 – 17 чоловік). Це найперспективніший двигун виробництва на найближчі 15 років [7];

5) *поєднати освіту з прикладною наукою*. Одним з варіантів, який запропоновано новим українським урядом, є перепідпорядкування профільних НДІ, КБ, проєктних інститутів університетам і вищим спеціалізованим навчальним закладам: авіаційному, енергетичному, аграрному та іншим університетам. При цьому члени кафедри могли б мати акції підприємства, на якому впроваджено результат їх розробки. Однак, такий шлях в умовах України має ряд особливостей:

на відміну від Європи і США, де університети весь час були флагманами наукового розвитку, а всі дослідницькі інститути працюють з ними в жорсткій зв'язці, в Україні саме НАНУ та її інститути й сьогодні є найбільш сильною ланкою в плані фундаментальних і прикладних досліджень, інноваційної діяльності та міжнародного науково-технічного співробітництва;

неминуче виникнення конфлікту та з'ясування питань: Хто повинен бути головним? Як буде здійснюватись фінансування? Хто буде визначати загальну програму наукових досліджень? Хто, наприклад, з керівництва харківських вузів може визначити, що таке Інститут монокрystalів НАНУ?

Таким чином, на сьогодні організувати взаємодію університетів і академічних центрів найбільш слушно крізь навчально-наукові об'єднання або реалізацію спільних науково-технічних програм, крізь виконання регіональних проєктів за участю студентів, аспірантів, вчених та бізнесменів, крізь спільне виконання держзамовлення в науково-технічній сфері. Одним з варіантів може бути створення *академічних університетів* на базі підрозділів академії, вузів і технопарків.

Ще одним суттєвим елементом інноваційної структури України є **Державний фонд фундаментальних досліджень України (ДФФДУ)**, який заснований 13 років тому і що організував в Україні конкурсну систему підтримки наукових і науково-технічних проєктів з усіх галузей знань. Створені аналітичні бази даних фонду містять більше 20 тисяч наданих на конкурси заявок, 4 тисячі виданих грантів і більше 10 тисяч публікацій за результатами проведених досліджень [8]. Система, що реалізована фондом, — демократична, за грантовою підтримкою може звернутися кожен вчений, незалежно від наукового ступеня і місця роботи. Надані пропозиції (проєкти) розглядаються незалежними експертами з Державного центру науково-технічної експертизи. Це, головним чином, відомі вчені. Також залучаються вчені з провідних наукових центрів — Харкова, Львова, Донецька, Одеси, Дніпропетровська. Таким чином, існує механізм розподілу державних коштів для підтримки фундаментальної науки та перевірки її результативності. При цьому конкурс наукових проєктів, що налагоджений в ДФФДУ, більш результативний, ніж існуюча сьогодні "роздача слонів" (фінансування заявлених наукових тем) в НАНУ.

У той же час фінансування ДФФДУ явно уповільнює розвиток фундаментальних досліджень. Так, у 2000 р. було отримано 68% від запланованих 9 млн. грн.; 2001 р. — 17%; 2002 р. — 9%; 2003 р. — 95%; 2004 р. — 61%; 2005 р. — 29% [8]. При цьому сусіди України — росіяни і білоруси — виділяють на фінансування своїх відповідних фондів 10% коштів, які спрямовуються на фундаментальну науку. Як можна при нерегулярному фінансуванні ДФФДУ протягом останніх 5 років говорити про розширення

конкурсної системи, що у вітчизняній науці складає біля 5%, при тому, що у росіян — біля 40%? І чи може ДФФДУ бути паритетним і надійним партнером з наукового співробітництва для закордонних фондів?

Вочевидь, для створення кращих умов роботи НАНУ необхідно ширше використовувати підготовлений механізм грантового фінансування — ДФФДУ. При цьому гранти на конкурсній основі повинні одержувати не інститути, а наукові колективи і окремі вчені, які повинні одержати право відкривати банківські рахунки для одержання грантів як юридичним, так і приватним особам. А використання вченими, що працюють за гранти, приміщень та обладнання інститутів можна регулювати відповідними угодами між одержувачами грантів та інститутами. Тобто мова йде про поступове збільшення долі грантового фінансування, при якому в НАНУ залишаться інститути, в яких працюють кращі вчені та їх колективи, які стабільно одержують як вітчизняні, так і міжнародні гранти на фундаментальні дослідження.

Часто звучать пропозиції, щоб **Міністерство промисловості** стало двигуном перетворень в інноваційній інфраструктурі України. Однак у теперішньому вигляді воно не зможе виконати цю роль вже тому, що не представляє всі галузі. При тому, що до 20% винаходів робиться в медицині і в медтехніці, а не в легкій, металургійній або машинобудівній промисловості. Енергетики також не відносяться до Мінпромполітики. Одним словом, це Міністерство стоїть перед необхідністю розвивати інноваційну діяльність для всієї країни, але тоді воно неминуче перетвориться в *Національне інноваційне агентство*.

Ще одна організація, яка могла б зайнятися інноваційними проєктами — це **Міністерство освіти і науки України (МОН)**. Сьогодні Міністерством розроблена й надана до Верховної Ради України *концепція розвитку освіти в Україні*, яка враховує основні положення національної доктрини розвитку освіти [9]. У той же час МОН фактично на 90% зайняте освітніми справами, а наука в структурі бюджету цього міністерства займає лише декілька процентів. У структурі міністерства знаходиться *Державний департамент інтелектуальної власності (ДДІС)*, який шукає шляхи подолання вакууму між вітчизняним бізнесом і наукою. За інформацією голови департаменту Н. Палладія, до основних форм участі ДДІС в реформуванні існуючої в Україні системи взаємовідношень науки і бізнесу слід віднести [10]:

1) обов'язкове *врахування вартості інтелектуальних розробок* в процесі наступних приватизацій і реприватизацій. Фактично вся приватизація в Україні пройшла без врахування вартості інтелектуальної власності, яку у світі враховують у першу чергу. Наприклад, одна лише торгова марка "Мерседес", "Філіпп Морріс" або "Кока-кола" коштує значно більше, ніж усі виробничі потужності цих компаній. Тому ДДІС разом з Фондом державного майна України пропонує попрацювати з новими власниками приватизованих підприємств, які одержали технології безкоштовно, з метою переконати їх фінансувати впровадження нових технологій, спрямованих на вдосконалення виробництва, підвищення його ефективності, особливо, в умовах вступу України у Світову організацію торгівлі (СОТ);

2) спеціалісти ДДІС могли б надати *підтримку винахідникам у розрахунок економічної ефективності* нових технологій і пропонувати їх бізнесу. Просто мати патент на винахід недостатньо — необхідно довести його ефективність й прибутковість для бізнесу, представити бізнес-план;

3) розробка і реалізація *Концепції нової державної політики підтримки винахідницької діяльності* для виробництва конкурентоспроможної продукції, яка включає програми:

"Інформація", яка передбачає формування відкритого інформаційного простору, спроможного до повної інтеграції в національні та всесвітні системи (уніфікація локальних мереж різних організацій, побудованих на різних організаційних і технічних принципах);

"Техноімпорт", що забезпечує регулюючу роль держави в процесі закупівель і впровадження нових іноземних технологій;

"Техноекспорт", що дозволяє проводити цілеспрямовану заміну експорту енергомістких продуктів переробки сировини високотехнологічною продукцією;

"Венчури", яка передбачає державну підтримку малих форм бізнесу у сфері розробки і виробництва високотехнологічної продукції, створення бізнес-інноваційних структур різних типів.

Розвиток вузівської науки шляхом **створення науково-дослідних інститутів (НДІ) при університетах** — ще один напрям реформування інноваційної інфраструктури в Україні. Позитивний досвід розвитку таких структур вже є [11]. Ряд українських вузів, наприклад Національний аграрний університет України (м. Київ), для вирішення вказаних протиріч та використання американського досвіду, пішов шляхом створення власних НДІ, які дублюють академічні інститути. В цьому випадку всі дослідницькі інститути працюють з університетом в жорсткій зв'язці, а за науковими результатами разом звітують перед Академією наук. Крім того, вирішується питання покращення підготовки аспірантів і підвищення рівня проведення наукових робіт: вчений, який працює в науково-дослідному інституті, повинен знати, що він відповідає за того студента або аспіранта, який у нього виконує роботу; вчений бере участь у всіх видах діяльності університету. В той же час такі рішення можливі лише при солідному фінансовому стані вузу.

Таким чином, необхідний перехід університетів до створення ефективної системи впровадження наукових розробок, так званої системи *екстеншн-сервіс*, яка становить основу благополуччя найвідоміших університетів Заходу. Цю систему можна визначити як систему інтелектуального сервісу виробничої та соціальної сфер життя і діяльності людей у певному регіоні. В американських університетах вона охоплює не тільки впровадження технологій, але й спрямована на те, щоб університет фактично став мозковим центром регіону, який охоплює усі сфери життя. Переваги такої системи в тому, що вона являє собою не що інше, як інтелектуальний бізнес. Вчений повинен одержувати хорошу платню за свої новачі. Але в США це відбувається тільки після впровадження цих новачі через систему екстеншн-сервіс. З цією метою в структуру університету вводять різні НДІ, центри, лабораторії, дослідні поля, заводи, коледжі тощо. Саме в університетах можуть бути зібрані найкращі інтелектуальні сили, через цю систему наука швидко і органічно входить у життя, а виробник має можливість вийти на спеціаліста, який надасть йому відповіді на будь-які запитання. Важливо й те, що ця система, враховуючи інформаційне забезпечення, фінансується державою і доходить до кожного споживача.

І, безумовно, найважливішим елементом інноваційної інфраструктури України повинні стати **технопарки**. Минуло уже 10 років з часу виходу Указу Президента України й прийняття Постанови Кабінету Міністрів України, якими були визначені заходи з розвитку в країні мережі бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, технопарків та інших схожих інститутів. В умовах України, внаслідок сильної різниці наших господарських реалій від розвинутих країн, перші технопарки стали створюватись на іншій фінансовій і організаційній основі [4].

Технологічні парки України працюють відповідно до Закону України "Про спеціальний режим діяльності технологічних парків". Цим Законом встановлено, що учасники технологічних парків, їх спільні та дочірні підприємства при виконанні затверджених у встановленому порядку інвестиційних та інноваційних проектів перераховують суми податків на прибуток та на додану вартість на спеціальні рахунки. З цих рахунків зазначені суми можуть витратитися лише за цільовим призначенням на наукову і науково-технічну діяльність, розвиток власної дослідно-експериментальної та науково-технологічної бази. Отже, за своєю суттю спеціальний режим діяльності технологічних парків встановлює для виконавців інвестиційних та інноваційних проектів *не податкові пільги, а додаткове бюджетне фінансування науково-технічної діяльності*. Єдиною справжньою податковою пільгою у технопарках є звільнення від сплати ввізного мита.

На сьогодні в Україні зареєстровано 8 технопарків, але в повному обсязі функціонують лише 4 технопарки: "Напіпровідникові технології та матеріали, оптоелектроніка і сенсорна техніка" (м. Київ), "Інститут електростварювання ім. Є. О. Патона" (м. Київ), "Інститут монокристалів" (м. Харків), "Вуглемаш" (м. Донецьк).

За підсумками роботи технопарків за 2004 рік у рамках 54 інноваційних та 7 інвестиційних проектів технопарків реалізовано інноваційної продукції на 1,786 млрд. грн. При цьому валові витрати за проектами технопарків склали 1,866 млрд. грн., тобто значна частина проектів знаходиться ще в стадії організації

виробництва. Завдяки спеціальному режиму діяльності технопарків спрямовано на спеціальні рахунки податків на суму 153 млн. грн., використано реальних податкових пільг за ввізним митом на 19,5 млн. грн. При цьому платежі до бюджету та державних цільових фондів склали 116,5 млн. грн. Крім того, у 2004 році виконавцями проектів технопарків створено 821 нове робоче місце, що дозволило уникнути додаткових витрат бюджету за рахунок виплати безробітним. Слід також вказати, що значна частина таких коштів одержана державними підприємствами. Так, тільки по технопарку "Інститут монокристалів" при виконанні інноваційних та інвестиційних проектів державні підприємства та організації одержали додаткове фінансування на суму 35,6 млн. грн., включаючи суми податків, зараховані на спеціальні рахунки, на суму 33,0 млн. грн, а також ввізне мито на суму 2,6 млн. грн.

До сильних, найбільш переконливих, аргументів у підтримку розвитку технопарків в Україні потрібно віднести:

1) українські технопарки пільг як таких не мають. У них є тільки деякі недостатні стимули, що здаються краплиною в морі на фоні 100% списання витрат на НДДКР з базової суми оподаткування в США, 200% — в Угорщині; на фоні 50% дотації від суми витрат малим і середнім підприємствам на НДДКР у Великобританії тощо;

2) технопарки — це єдині інноваційні структури в Україні, які економічно стимулюють впровадження високих технологій у виробництво;

3) масштабна віддача від технопарків, на думку експертів, прийде тільки через 10 років роботи. Чи доцільно переглядати правила гри, коли в проекти вже вкладені значні кошти і дешевше дочекатися результатів;

4) створення одного робочого місця на таких підприємствах, як "Криворіжсталь", коштує біля 60 тис. дол. США. Створення одного робочого місця в технопарках — не менш складне і великовартісне завдання. Сьогодні ці робочі місця створюють самі технопарки, без прямої участі держави;

5) технопарки й вільні (спеціальні) економічні зони (СЕЗ) чому-то сприймаються як синоніми. Тому реальні проблеми неурегульованості діяльності СЕЗ стали "кидати тінь" на технопарки. Податкова адміністрація має намір донарахувати податки з уже діючих проектів. Але зрозуміло, що якщо не було стимулів, не було б і проектів та й самого об'єкта претензій;

6) держава не витрачає на технопарки ні копійки, але одержує нові виробництва, нові робочі місця, додаткову базу оподаткування й нарахувань у Пенсійний фонд. Якщо прибрати стимули — нічого цього не буде.

Але, в цілому, при позитивній оцінці результатів роботи технопарків у 2004 році діяльність технологічних парків України, як єдиної діючої інноваційної структури країни, викликає ще багато питань і безумовно потребує подальшого вдосконалення. Згідно з інформацією Генеральної прокуратури України щодо результатів перевірки в 2005 році додержання законодавства в діяльності технологічних парків встановлено ряд системних вад цих структур, а саме:

1) *необґрунтоване застосування спеціального режиму технопарку до проектів великих промислових підприємств* з числом працюючих більше 500 чоловік, на частку яких припадає 75% від загального обсягу виробництва продукції за проектами технопарків та обсягу коштів, не перерахованих до бюджету. До них відносяться, наприклад, такі підприємства, як Харківське державне авіаційне виробниче підприємство, БАТ "Інгuleцький гірничо-збагачувальний комбінат", БАТ "Сумихімпром" та ін. Ці підприємства мають можливість залучати значні кредитні ресурси для фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт за проектом, а їх прагнення до роботи в рамках проектів технопарків пов'язане, перш за все, з можливістю одержання митних пільг на імпортовані комплектуючі для своєї продукції. В той же час виконавцями більшості проектів технопарків (близько 80%) є малі та середні підприємства, які мають значний дефіцит коштів для фінансування науково-технічних робіт і де застосування спеціального режиму технопарку є доцільним;

2) *в якості інвестиційних проектів у рамках спеціального режиму технопарку подаються проекти, які не містять ні високих технологій, ні інновацій*, а спрямовані лише на одержання прибутку та мінімізацію витрат на організацію виробництва. Відповідно до Закону України "Про спеціальний режим діяльності технологічних парків" головною метою технопарків є "забезпечення діяльності учасників технологічного парку у виконанні

проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукомістких розробок, високих технологій. Своєю суттю технопарки спрямовано на підтримку високотехнологічних і наукоємних розробок та виробництва. Цій меті повністю відповідають вимоги до інноваційних проектів технопарків. Але Закон не містить вимог щодо інноваційності та високотехнологічності продукції і технологій по відношенню до інвестиційних проектів. Крім того, практично у всіх інвестиційних проектах залишаються неясними юридичні аспекти відносин між виконавцями проекту, які впроваджують у виробництво розробки та технології, і власниками таких розробок та технологій. Можна припустити, що передача таких технологій часто відбувається без оформлення договорів про передачу інтелектуальної власності;

3) порушення при розгляді та реєстрації проектів технопарків, допущених Міністерством освіти і науки України (МОН) та Комісією з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів (Комісія), зокрема:

при розгляді МОН України наданих та затверджених проектів технопарків порушувалися встановлені законодавством терміни розгляду. Замість встановлених спочатку 45, а потім 90 днів проекти знаходяться на розгляді від 6 до 15 місяців. При цьому технопаркам та виконавцям проектів не надавалося ніяких офіційних роз'яснень такого затягування термінів розгляду;

протягом 2003 – 2004 років зареєстровано ряд проектів, які не відносяться до високотехнологічних та наукоємних і не відповідають пріоритетним напрямкам діяльності технопарків;

4) порушення при реєстрації та веденні обліку зареєстрованих проектів технопарків, допущених Міністерством освіти і науки України, в тому числі:

видача свідоцтв про реєстрацію та внесення проектів до реєстру проектів технопарку проводилася без внутрішніх розпоряджень або наказів по МОН стосовно реєстрації проектів, а лише на підставі рішень Комісії, які, згідно з чинним законодавством, мають лише рекомендаційний характер;

були відсутні в МОН деяких встановлених чинним законодавством документів щодо зареєстрованих проектів технопарків (бізнес-планів проектів, установчих документів виконавців тощо).

Діяльність технологічних парків підпадає під сферу регулювання законодавства Євросоюзу, норми та принципи системи Світової організації торгівлі відповідно до Угоди про субсидії й компенсаційні заходи. Ця Угода передбачає, що субсидією є фінансове сприяння, що надається державою для ряду науково-технічних та інноваційних структур, коли держава відмовляється від доходів, що їй належать, або не стягує їх та надає на користь цих структур (підп. II п.1.1 (а) ст. 1 Угоди). Субсидія вважається адресною, коли законодавство надає доступ до субсидій колу певних структур з метою їх розвитку (підп. А. п. 2.1 ст. 2 Угоди). Народний депутат І. Юхновський вніс на розгляд до Верховної Ради України законопроект №7248 від 24.03.2005 р. про внесення змін до Закону України "Про спеціальний режим діяльності технологічних парків", згідно з яким на підставі вказаних пунктів Угоди запропоновано систему субсидіювання діяльності технологічних парків, що створені та діють в Україні.

Враховуючи зауваження Генеральної прокуратури України, а також внесені на розгляд до Верховної Ради законопроект щодо створення системи субсидіювання діяльності технологічних парків, що діють в Україні, доцільно було б врахувати в законопроекті наступне:

обмеження участі в технопарках великих підприємств. Необхідно встановити норму, що учасниками технопарків (виконавцями проектів) можуть бути лише науково-дослідні інститути, установи, організації, а також виробничі підприємства з кількістю працюючих до 500 чоловік;

обмеження спеціального режиму діяльності технопарків лише інноваційними проектами;

замінити положення про надання податкових пільг на положення щодо надання цільових субсидій.

У випадку прийняття цих змін до закону всі проекти технопарків повинні будуть пройти незалежну експертизу і будуть розділені на три категорії:

проекти, роботи за якими будуть продовжені у зв'язку з їх очевидною перспективністю;

проекти, до яких є зауваження і в них необхідно дещо виправити, змінити, доповнити, щоб потім продовжити роботу;

проекти, в яких допущені настільки серйозні порушення, що справу необхідно передавати до суду або винуватців піддати адмі-

ністративним покаранням. Це ті випадки, коли кошти використувалися нецільовим чином. При цьому кошти відраховуються в бюджет, нараховується штраф в 120%, а проект — закривається.

Без сумніву, необхідно розчищати ту ситуацію, яка склалася в технопарковому секторі в 2003 – 2004 роках. Але в той же час недобросовісність окремих діячів не повинна перекреслити саму ідею технопарків і всю попередню творчу роботу. Якщо сьогодні незграбними фінансовими методами зламати існуючу технопаркову модель інноваційної політики, то на створення нової піде не менше 5 – 10 років. Тоді вже не рівень демократії і свободи засобів масової інформації, а технологічне відставання виробництва та неадекватність державної науково-технічної політики будуть головним євроінтеграційним гальмом України.

Нарешті, потрібні цілеспрямовані зусилля регіональної влади в Україні з розбудови і підтримки **регіональної інноваційної мережі (РІМ)**, яка в окремих своїх елементах вже існує, але потребує більш визначеного структурного оформлення. Така система може включати:

Громадську раду при голові облдержадміністрації, яка буде регулярно (раз на півроку) розглядати пакет стратегічних пропозицій, що розробляються регіональними інноваційними структурами;

Регіональний інноваційний центр (РІЦ) як корпорація захищених інноваційних структур, вузів, науково-дослідних інститутів та бізнес-структур, яка бере на себе організацію робіт зі створення та розвитку РІМ, експертно-консалтингове та аналітичне забезпечення, організацію виставок, ярмарків і презентацій інноваційних проектів, інформатизацію та публік-релейшнз роботи;

Регіональний інноваційний фонд як фінансовий інструмент підтримки пріоритетних інноваційних проектів;

Інформаційно-виставковий центр як місце для проведення бізнес-інноваційних форумів, конференцій, презентацій і тощо;

Інфраструктурну інноваційну мережу як конгломерат існуючих елементів інфраструктури (бізнес-центри, інкубатори, патентні довірені, інноваційні центри крупних вузів), які об'єднані рамковою угодою про кооперацію і субконтрактними угодами та координуються РІЦ;

Регіональний семінар з інноватики як постійно діючий робочий семінар з проблем регіонального розвитку, де проходить апробація на стадіях розробки усіх проектів РІЦ, у першу чергу, з експертно-аналітичного напрямку.

Таким чином, можна зробити наступні **висновки**:

для реалізації інноваційно-структурних перетворень в Україні визначальну роль має *інфраструктура* як каталізатор інноваційної активності, особливо у сфері наукоємного підприємництва;

Національна Академія наук України (НАНУ) повинна стати головною опорою держави в проведенні реформ і забезпеченні високого рівня технологічного розвитку економіки шляхом визначення завдань інститутів академії: фундаментальні або прикладні; розбудови чіткої системи оцінювання роботи наукових закладів: міжнародні презентації результатів роботи та одержання патентів; зміни практики фінансування академічних інститутів на основі конкурсного фінансування і рейтингу інституту; створення гнучкої системи для оперативного вирішення проблем компактними групами вчених і інженерів; поєднання освіти з прикладною наукою за рахунок створення академічних університетів на базі підрозділів академії, вузів і технопарків. Як приклад, можливе створення на базі НАНУ *Центру фундаментальної освіти*, який доповнить систему вищої освіти і дозволить використати потенціал академії для підготовки кадрів міжнародного рівня;

Державний фонд фундаментальних досліджень (ДФФДУ) має стати механізмом, що широко використовується для грантового фінансування фундаментальних досліджень, які проводять колективи, творчі групи та окремі вчені НАНУ;

Міністерство промислової політики та інші заступники міністерства повинні розглянути доцільність і об'єднати зусилля в створенні Національного інноваційного агентства, яке може стати рушійною силою для перетворень в інноваційній інфраструктурі України;

Міністерству освіти і науки необхідно:

через департамент інтелектуальної власності координувати процес реформування відносин між бізнесом і наукою, а саме: за рахунок обов'язкового врахування вартості інтелектуальних розробок при приватизації і реприватизації підприємств; надання послуг винахідникам у розрахунок економічної ефекти-

вності нових технологій; розробки нової концепції і програми державної політики підтримки винахідництва;

сприяти переходу університетів до створення ефективної системи впровадження наукових розробок – екстеншн-сервіс – як системи інтелектуального сервісу виробничого і соціального життя людей в конкретному регіоні;

необхідно провести суттєву корекцію діяльності існуючих технопарків, але, водночас, важливо зберегти всю попередню їх творчу роботу. Доцільно врахувати в законопроекті про внесення змін у роботу технопарків обмеження участі в технопарках великих підприємств; обмеження спеціального режиму діяльності технопарків лише інноваційними проектами; замінити положення про надання податкових пільг на положення щодо надання цільових субсидій;

необхідно створити дієву *регіональну інноваційну систему*, яка буде включати: Громадську раду при голові облдержадміністрації, регіональний інноваційний центр, регіональний інноваційний фонд, інформаційно-виставковий центр, інфраструктурну інноваційну мережу та постійно діючий семінар по інноватиці.

Література: 1. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Гесць, А. К. Кінах. — К.: Знання України, 2002. — 336 с. 2. Бубенко П. Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: Монографія. — Харків: НТУ "ХПІ", 2002. — 316 с. 3. Гринев Б. В. Инноватика. Учебное пособие / Б. В. Гринев, В. А. Гусев. — Харьков: "Институт моно кристаллов", 2004. — 452 с. 4. Мазур А. А. Современные инновационные структуры и коммерциализация науки / А. А. Мазур, И. Б. Гагауз, Б. В. Гринев. — Харьков: Харьковские технологии, 2003. — 352 с. 5. Ангелин Д. Инновации? Галлюцинации! // Бизнес. — 2005. — 30 мая. — №22. — С. 82. 6. Гаташ В. А. Наука: между молотом политики и наковальней экономики (Интервью с В. Семиноженко) // Зеркало недели. — 26 марта. 2005. — №11. — С.17. 7. Рыжов В. Ученые должны получить право стать богатыми // Зеркало недели. — 2005. — 16 июля. — №27 – 28. — С. 18. 8. Шумлянський В. "Раздача слонов" или научные гранты? // Зеркало недели. — 2005. — 6 августа. — №30. — С. 17. 9. Николаенко С. МОН можно назвать министерством будущего // Зеркало недели. — 2005. — 1 октября. — №38. — С. 1. 10. Ткаченко Н. Бизнес и наука сегодня не видят друг друга (Интервью с Н. Палладиєм) // Зеркало недели. — 2005. — 18 июля. — №23. — С.18. 11. Рожан А. В Европе с нами не хотели разговаривать... (Интервью с Д. Мельничуком) // Зеркало недели. — 2005. — 18 июля. — №23. — С.14.

Стаття надійшла до редакції
11.11.2005 р.

УДК 658.8.012.2

Плоха О. Б.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ МАРКЕТИНГОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

The article is devoted to the problems of the marketing strategic planning mechanism formation the domestic enterprises. The backbone factor as the system functional completeness is offered to be taken as a principle of selection the elements of strategic planning marketing system. The cooperation of the system elements provides realization of the marketing strategic planning mechanism.

В умовах ринкової ситуації, що безперервно змінюється, успішне функціонування підприємства стає неможливим без орієнтації всіх його підрозділів та підпорядкування його праців-

ників єдиній меті — створенню продукції, потрібної споживачу [1]. Необхідною умовою досягнення цієї мети є впровадження системи маркетингового стратегічного планування (МСП), яка діє на підставі реалізації певного механізму.

Однак, як показує практика, якщо на підприємстві існує відділ маркетингу, який щорічно розробляє рекламну концепцію, оновлює Інтернет-сайти і хоча б раз в три роки замовляє проведення маркетингових досліджень, то вважається, що воно реалізує повноцінний стратегічний маркетинг. Така ситуація особливо властива крупним підприємствам, створеним за часів СРСР і які зараз використовують тільки вітчизняний капітал. Тому формування механізму маркетингового стратегічного планування є однією з найактуальніших проблем для вітчизняних підприємств.

Не дивлячись на велику кількість публікацій, які присвячені проблемі впровадження та реалізації МСП на вітчизняних підприємствах, не визначено структуру механізму МСП. Таким чином, для того, щоб маркетингове стратегічне планування на підприємстві прийняло системний характер, а не здійснювалося фрагментарно, тобто без охоплення всіх елементів та підсистем об'єкта господарювання, без їх орієнтації на довгострокові цілі, необхідне формування структури механізму МСП.

Процес формування та впровадження механізму МСП ускладнюється тим, що в літературних джерелах не існує чіткого визначення даного поняття. У роботах [1 – 3] дається визначення МСП, але при цьому воно не розглядається як система, яка функціонує на основі встановленого механізму.

У сучасному словнику іноземних слів термін "механізм" трактується як внутрішній устрій чого-небудь і як сукупність станів і процесів, з яких складається будь-яке явище, тобто механізм діє в рамках системи та забезпечує її функціонування. Отже, необхідно виділити складові механізму МСП, які шляхом взаємодії забезпечують реалізацію МСП.

У роботі [4] в якості системоутворюючого чинника при виявленні елементів системи планування вибрана функціональна повнота системи, тобто виділяються функції, які здатні забезпечити ефективну реалізацію процесу планування. А оскільки МСП є складовою системи планування діяльності підприємства, то при визначенні внутрішнього устрою (іншими словами механізму) МСП пропонується також використовувати принцип функціональної повноти.

Відповідно до вказаного вище принципу пропонується виділити наступні підсистеми (елементи): підсистема загальних функцій, підсистема конкретних функцій МСП, а також підсистема функцій забезпечення МСП. При цьому виконання всіх функцій має здійснюватися в межах двох підсистем: 1) системи планування за новими напрямками діяльності — для того, щоб діяльність підприємства носила випереджаючий стратегічний характер і забезпечувалося створення стійких конкурентних переваг у майбутньому; 2) системи планування за існуючими напрямками діяльності — для утримання та зміцнення вже досягнутого положення і забезпечення матеріальної, фінансової, інтелектуальної бази для подальшого розвитку.

Загальні функції МСП мають реалізувати стратегічну складову маркетингового планування та включають: планування цілей, планування стратегій і планування заходів [5].

Планування цілей маркетингу передбачає за наслідками комплексних маркетингових досліджень формулювання або перегляд місії підприємства і загальних цілей подальшого розвитку, тобто встановлення напрямів руху. Ця функція має важливе значення, оскільки помилки, скоєні на даному етапі, можуть дуже дорого коштувати надалі.

Функція планування стратегій маркетингу покликана забезпечити розробку завдань для окремих напрямів діяльності, вибір та обґрунтування методів, засобів, інструментів маркетингу, які передбачається використовувати в процесі маркетингової діяльності.

Функція планування маркетингових заходів ґрунтується на календарному плануванні, коли чітко встановлюються послідовність і терміни проведення заходів, виконавці, їх права та відповідальність, відбувається розподіл ресурсів. Дана функція най-